

БЕРБЕЦ Тетяна
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри технологічної освіти
Уманського національного університету*

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ТЕХНОЛОГІЙ

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема збереження і зміцнення здоров'я дітей та підлітків набуває особливої актуальності, що зумовлено зростанням навчального навантаження, погіршенням екологічних умов та зниженням рівня фізичної активності школярів. У зв'язку з цим одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти є впровадження здоров'язбережувальних технологій, спрямованих на формування здоров'язбережувальної компетентності учнів.

Важливу роль у реалізації зазначеного напрямку відіграють заняття з технологій, які мають практичну спрямованість і створюють сприятливі умови для формування культури здорового способу життя, безпечної праці та раціональної організації діяльності учнів.

Питання використання здоров'язбережувальних технологій у системі освіти є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Теоретичні засади здоров'язбережувальних технологій обґрунтовано у працях Н. Беседи, Л. Горяної, О. Дубогай, Л. Попової, С. Лапаєнко, які визначають їх як ефективний засіб збереження і зміцнення здоров'я учнів у навчальному процесі.

Проблеми формування валеологічної культури особистості засобами здоров'язбережувальних технологій досліджували Т. Бойченко, О. Бондаренко, Л. Ващенко, М. Гончаренко, В. Горащук, В. Грибань, С. Кондратюк, які підкреслювали важливість створення здоров'язбережувального освітнього середовища.

Теоретичні засади педагогічних технологій розглядали І. Зайченко, В. Лозова, І. Підласий, В. Беспалько, Т. Ільїна, Г. Селевко, які трактували педагогічну технологію як системну організацію освітнього процесу, спрямовану на досягнення запланованого результату.

Водночас проблема впровадження здоров'язбережувальних технологій саме у процесі технологічної підготовки учнів потребує подальшого наукового обґрунтування.

У публікації розкрито сутність та зміст здоров'язбережувальних технологій і визначено їх роль у формуванні здоров'язбережувальної компетентності учнів на заняттях з технологій.

Проблема збереження здоров'я підростаючого покоління є одним із пріоритетних напрямів сучасної освіти. Використання здоров'язбережувальних технологій розглядається як один із провідних шляхів підвищення ефективності навчального процесу та формування культури здорового способу життя.

Єдиного визначення поняття «здоров'язбережувальні технології» у педагогічній науці не існує. Так, М. Смірнов визначає здоров'язбережувальну технологію як функціональну систему організаційних засобів управління навчальною, пізнавальною і практичною діяльністю учнів, що забезпечує збереження і зміцнення їх здоров'я [3, с. 23].

Метою здоров'язбережувальних технологій є створення умов фізичного, психічного, соціального та духовного комфорту, які забезпечують ефективну навчально-пізнавальну діяльність і сприяють формуванню культури здорового способу життя.

Поняття «технологія» у педагогіці запозичене з виробничої сфери і означає систему взаємопов'язаних дій та операцій, що забезпечують досягнення запланованого результату. У філософському розумінні технологія розглядається як алгоритм діяльності, спрямований на отримання певного результату [2, с.815].

Більшість учених розглядають здоров'язбережувальні технології як різновид педагогічних технологій, що забезпечують створення безпечних умов навчання та сприяють формуванню здоров'язбережувальної компетентності учнів.

У структурі здоров'язбережувальних технологій виокремлюють основні компоненти освітнього середовища, що визначають їх зміст. До таких компонентів належать: змістовий, аксіологічний, гносеологічний, екологічний, емоційно-вольовий, фізкультурно-оздоровчий і діяльнісний [1, с. 12].

Змістовий компонент передбачає інтеграцію питань здоров'язбереження у зміст навчальних дисциплін, зокрема занять з технологій. Це може здійснюватися шляхом включення навчального матеріалу про безпечні умови праці, правила гігієни, раціональне використання ресурсів та організацію робочого місця.

Аксіологічний компонент спрямований на формування у школярів ціннісного ставлення до здоров'я як найвищої життєвої цінності. У процесі навчання учні усвідомлюють важливість дотримання правил здорового способу життя, формують відповідні переконання та мотивацію до здоров'язбережувальної діяльності.

Гносеологічний компонент пов'язаний із формуванням системи знань про основи здоров'я, фізіологічні особливості організму та правила безпечної поведінки. У процесі навчання учні отримують знання про вплив умов праці на стан здоров'я та навчаються застосовувати їх у практичній діяльності.

Емоційно-вольовий компонент передбачає розвиток позитивного ставлення до здорового способу життя, формування відповідальності за власне здоров'я та здатності долати труднощі на шляху до досягнення поставленої мети.

Екологічний компонент враховує взаємозв'язок здоров'я людини зі станом довкілля. Усвідомлення цього взаємозв'язку сприяє формуванню відповідального ставлення до навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів.

Фізкультурно-оздоровчий компонент спрямований на підвищення рухової активності учнів, розвиток фізичних якостей та попередження гіподинамії.

Діяльнісний компонент передбачає формування практичних навичок здорового способу життя, дотримання режиму праці та відпочинку, організацію безпечних умов виконання практичних робіт.

Особливого значення набуває впровадження здоров'язбережувальних технологій у процес технологічної підготовки учнів. Саме на заняттях з технологій створюються умови для формування практичних навичок безпечної праці, дотримання санітарно-гігієнічних норм та раціональної організації робочого місця.

Здоров'язбережувальні технології у процесі технологічної підготовки можна розглядати як систему методичних прийомів і організаційних заходів, спрямованих на збереження здоров'я учнів та формування у них навичок здорового способу життя.

Важливим напрямом реалізації здоров'язбережувальних технологій є використання активних форм навчання, зокрема проектної діяльності, тренінгів, практичних робіт та інтерактивних методів навчання. Така діяльність сприяє формуванню відповідальності за власне здоров'я та розвиткові навичок саморегуляції [4, с. 125].

Тому, впровадження здоров'язбережувальних технологій у процесі технологічної освіти забезпечує формування здоров'язбережувальної компетентності учнів, що проявляється у здатності застосовувати знання про здоров'я у повсякденному житті.

Отже, аналіз наукових джерел свідчить, що здоров'язбережувальні технології є важливим компонентом сучасного освітнього процесу та ефективним засобом формування здоров'язбережувальної компетентності учнів. Зміст здоров'язбережувальних технологій визначається сукупністю взаємопов'язаних компонентів, реалізація яких забезпечує створення безпечного освітнього середовища та формування культури здорового способу життя. Особливу роль у формуванні здоров'язбережувальної компетентності відіграють заняття з технологій, які забезпечують практичну реалізацію знань і формування відповідних умінь та навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дригайло С. М. Формування здоров'язберігаючих компетентностей у школярів. *Біологія*, 2006. № 10. С. 11-15.
2. Енциклопедія освіти: [енциклопедія] / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Смірнов М. К. Здоров'язбережувальні освітні технології в сучасній школі. Київ : АПК і ПРО, 2002. 121 с.
4. Шаповалова Т. Здоров'язбережувальні технології в освітньому просторі. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2022. Т. 2. № 27. С. 121–128.